

Levél Lilienfeldből

Az Apátsági Könyvtár
(Stiftsbibliothek Lilienfeld)

Mielőtt lepihennék, papírra vetem ezeket a feljegyzéseket, mintegy előkészületképpen a levélhez, amelyet írnom kell majd. Amit ma láttam, az annyira egyedülálló, és annyira különbözik minden várakozástól és minden általam eddig látottól, hogy nagyon gondos leírást érdemel.

Reggel köd száll föl a völgyekből az Annaberg körüli szikláknál. Tejfehéren, helyenként halványan és lebegve emelkedik fivéreihez, a fellegekhez, harmatos lefelőkről, büszke havas szirtekről és mély barlangokról szóló álmokkal telten. Később aztán, a csöndes nyári esők idején a fellegek széthintik ezeknek az álmoknak az apró darabkáit a parasztok meredek háztetőin és a szerzetesek ódon cellái fölött, hogy az emberek ne éljenek az olyan különös titkok és csodák híre nélkül, amelyekről csak a fenyők mesélnek egymásnak néha, vad szelektől tépve a zord alpesi éjszakában. Télen, amikor a hóhelyek sűrűn szállnak, s a kicsiny hegyi templomokban a hívők az Egyszülöttről szóló dallamokat zengik, a nagy csípős ködök összesereglenek az égen regékkel telten, s a fölfelé tekintő szemek a sziklákon csak titokzatos fehérséget látnak, mintha a szikla pereme a világ pereme volna, és az ércornyok ünnepi harangjai szabadon zúgnak a hegyek fönséges birodalmának éterében.

A kicsiny Annabertől északra a sziklák gögösen és különösen emelkednek teraszról-teraszra a legészakibb lejtőig, melyek úgy nyúlnak az égbe, mint egy ólomszürke megfagyott felhő. Magányos csúcsok állnak itt, a határtalan űrbe merülő széljárta szirtek, ahol a Traisen és a Pielach lezúdulnak a Türritzen túli mezőkre, magukkal sodorva az erdők legendáit és Melk dombjainak apró emlékeit. Közöttük olyanokat is, mint a lilienfeldi ciszterci apátság születésének és virágzásának története, amelyet épp száz évvel az ősi Citeaux-i anyamonostor alapítása után, 1202-ben emeltek – immár a Babenbergeek földjén – Clairvaux-i Szent Bernát lelkes követői.

Ide tartunk most köd űlte nyirkos hegyi utakon kanyarogva, hogy aztán a szemerkélő eső elől menedéket nyújtva befogadjon minket a kolostor imára kulcsolt kezét formázó gótikus portálja. Szerencsénk van. Az apátság ebben az időben éppen a *Cisto* című kiállításnak ad helyet, minek folytán reményünk szerint mi, idegen látogatók is bejárhatjuk a kolostor és a könyvtár számunkra még ismeretlen zegzugait. Utunk a lépcsők és a pazar, barokk mintákkal szegélyezett árkádok tolongó bábélén át vezet egyre tovább, feljebb. Szint, újabb szint. A kvadrum kerengőjére érünk. A vitázsok fölöttünk, mint folyékony szivárvány, izzanak, ahogy hevíti őket a koradéli nap. Egy sápadt fényű terembe lépünk. Az üveg alatt kódexek és ősymotatványok: egyszerre ragad meg egy letűnt, ódon világ ígérete és a felbecsülhetetlen értékek iránti meghatott tisztelet. Érintésnyi közelből szemlélhetem Ulrich apát

Concordantie Caritatis-át, amely egyben a Lilienfeldi Apátság könyvtárának egyedülálló és legértékesebb darabja, mondhatni büszkesége. Nem véletlenül szerepel tehát a kiállítás legfőbb látványosságainak sorában. A jó Ulrich apát a XIV. század közepén vetette papírra azt a kéziratot, amelynek a korabeli Európában nem volt párja. A grandiózus vállalkozás megvalósult: Ulrich az újszövetség minden, a négy evangéliumban rögzített jelentősebb eseményét illusztrálta, ellátva ezeket ószövetségi utalásokkal (s alkalmanként kiegészítő ábrákkal) is. A mintegy 1190 színes ábrát tartalmazó könyvet tehát méltán tarthatjuk a középkori Ausztria teológiai szempontból legalapvetőbb, legjelentősebb művének. Ulrich munkája persze nemcsak a kortársak számára volt kiemelkedő jelentőségű. Az egyedülálló kódex lapjait forgatva hű képet kaphatunk arról, hogy a középkor embere mennyire elevenen érezte Isten jelenlétét az őt körülvevő világban. (Talán – több más körülmény között persze – ez a tényező szintén magyarázatul szolgálhat arra nézve, hogy a grazi székhelyű *Adeva Druck u. Verlagsanstalt* miért is tartotta fontosnak ennek – és több más hasonló ausztriai kódexnek/ősnymotványának – a *codices illuminati* sorozatban történő reprint megjelentetését.)

Még néhány alacsony lépcső, és feltáruel előttünk a könyvtár főterme. Mondhatni pompás barokk terem, matt vagy barna aranyba omló stukkók és színgazdag, bibliai vagy a ciszterci rend életéből származó jeleneteket ábrázoló freskók díszítette falak mindenütt. A medalion formájú képeket buján tekerdő szőlőindák és zöldes-arany tónusú szőlőlevelek keretezik, talán az ószövetségi Izrael népére vagy az újszövetség Krisztusára utalva... Az íveken János evangelista jelképe: a sas terjeszti ki ortalmazóan szárnyát a könyvekkel zsúfoltan megrakott, vöröses meggyfa polcok fölé. A főterem közepén egy könyvespolcokkal egybeépített intarziás asztal áll, mellette székek – nyilvánvalóan olvasóhelyek lehetnek. A legmagasabb polc tetején pedig karsún emelkedik a magasba a mélyarany Immaculata-szobor, csillagmintás vázákkal övezve, akárha az egész díszes terem koronája lenne. – Fényképezek, fényképeznek.

A könyvtár ezt a ma is látható formáját Ignatius Kraft (1622–1683) apátsága alatt nyerte el, aki az eredeti, könyvtárnak tulajdonképpen még nem is igazán nevezhető könyvgyűjteményt valóban könyvtári rangra emelte. Ő volt az, aki az eredeti könyvállomány számára az apátság déli részében a barokk fogadóhelyiségből, a pazarul berendezett főteremből és a két mellékszárnyból álló együttest létesítette. Ezek közül az egyik – a később Ambros Becziczka apátságának ideje (1825–1862) alatt biedermeier stílusban átalakított mellékszárny – ma mintegy raktárként, az újabb könyvek, kéziratok és másolatok befogadjaként működik. Az itt zajló rendszerező könyvtári munkát természetesen a cisztercita testvérek végzik ma is az Istennek és az embereknek ajánlott alázatos szolgálat részeként, az *ora et labora* Szent Benedektől származó bölcs szentenciájának értelmében.

A könyvtár alapításának időszakából mára jószerivel csak a díszes termek és a könyvespolcok maradtak fenn sértetlenül. II. József rendelete nyomán 1782-ben megkezdődött a kontemplatív rendek feloszlatása és a kolostorok bezárása, ami 1789-ben az apátságot és annak könyvtárát is elérte, és súlyosan érintette. Ekkor hordták el a mintegy 15 000 kötetet számláló, kéziratokat és ősnymtatványokat is tartalmazó felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt, aminek így aztán örökre nyomra veszett. Azok a könyvek, amelyekkel ma a könyvtár rendelkezik, csak 1790 után kerültek ide, amikor az apátság újra megkezdhette működését. Az ezt követő kisebb-nagyobb történelmi viharokat – a fasizmus időszakát és a szovjet megszállás idejét – a könyvtár viszonylag szerencsésen átvészelte. Ma a teljes állomány 45 000 tételt számlál, beleértve a 120 ősnymtatványt és a XIII., illetve XV. századból származó 220 kéziratot is.

Kifelé tartunk, lenyomom a szerezsenfejet mintázó aranykilincset. Ez egy 1683-as hősiezen kiállott török ostrom emlékének tanúja – tudom meg később.

Még leereszkedünk a gótikus lépcsősoron egy sötét boltíves terembe, amit csak egy, a falra vetített gyertya kékhidegen rezgő lángja világít meg, hogy aztán a termen áthaladva újra feljöhessünk, ki a fényre. Hátunk mögött van már a kolostorudvar, amelyen az imént sétáltunk. Bal kéz felé egy vékony patak fejedelmi fák között kanyarog tova. Jobbra ugyanaz a sekély patakocska csordogál át a széles felhajtóhíd alatt, aztán távolabb beleveszik az erdő sűrűjébe.

Még egyszer visszanezünk. Az apátság mögött egy fával benőtt hirtelen magaslat emelkedik, amelynek árnyékában borostyánnal borított szürke sziklák láthatók. – Hazaindulunk.

A kocsi ablakán át nézem, ahogy a gyepek és a lapos földek felett füstként szétterül a vékony páraréteg, áttetsző fátyolba vonva a messzeségeket; itt-ott megpillantom a folyót, amely gyengén csillog a felhőkön át-átsejlő nap fényében. Visszatérve Annabergbe, ahol egy fogadóban van a szállásunk, arra gondolok, hogy a mai élmény mélységesen nyugalmas jellegét és varázsos dicsfényét semmi sem zavarhatja meg. Esti sétánkon aztán apámmal és anyámmal együtt, akik a táj festőiségében örömeiket lelik, csendben megállunk, és Lilienfeldre gondolva nézzük az alatt elterülő térséget...

Pátrovics Péter